

STORTINGET

Innst. 110 S

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra familie- og kulturkomiteen

Meld. St. 29 (2023–2024)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Fosterheim – ein trygg heim å bu i

Til Stortinget

1. Sammendrag

Barne- og familiedepartementet peiker i meldinga på at barn i barnevernet skal møtast med tryggleik, kjærleik og forståing, slik det kjem fram av formålspara-grafen i barnevernsloven. Fosterheim er i dag det mest brukte tiltaket i barnevernet for barn som ikkje kan bu heime med foreldra sine. Av alle barn som bur i fosterheim eller barnevernsinstitusjon, bur ni av ti i fosterheim. Fosterheimar er dermed ein av dei viktigaste berebjelkane i norsk barnevern. Regjeringa ønskjer at barn og unge som treng det, også i framtida skal få ein familie å vekse opp i. For å få til dette må det vere nok fosterheimar til å møte dei ulike behova barna har.

Tilbodet i fosterheim skal fremje tryggleik, ro og stabilitet og bidra til ei positiv utvikling for barna. Innsatsen fosterfamiliar gjer, er ikkje berre viktig for barna og ungdommane våre, men òg for samfunnet. I meldinga gjer regjeringa greie for tiltak som skal bidra til å rekruttere og behalde fleire fosterheimar, og bidra til at barn som treng det, skal få ein fosterheim i eller i nærleiken av nærmiljøet sitt. Tiltaka må òg sjåast i samanheng med fleire forslag om endringar i barnevernsloven, som blei sende på høyring i april 2024.

I kapittel 2 Mål og premissar for arbeidet med meldinga omtaler regjeringa sine mål for fosterheimsomsorga. Tiltaka i meldinga skal bidra til at

- barn og unge med behov for det får ein fosterheim når dei treng det, og at dei får ein trygg og stabil omsorgssituasjon
- barn og unge skal få ein fosterheim i nærmiljøet sitt, når det er vurdert å vere det beste for barnet
- barn og unge i fosterheim ikkje opplever unødvendige flyttingar og brot
- barnet og fosterfamilien kan få ei stabil tilknytning over tid
- barn og unge i fosterheim får ein så normal oppvekst som mogleg, ved å gjere det enklare for fosterforeldre å oppfylle omsorgsansvaret sitt.

Kapittel 3 Barn og unge i fosterheim omtaler statusen og utviklinga på fosterheimsområdet dei siste åra. Kapittelet omtaler òg dei ulike typane fosterheimar og gangen i ei barnevernssak. Til slutt følgjer ei omtale av innsatsar for å betre statistikken og styringsinformasjonen på fosterheimsområdet.

Kapittel 4 Fleire fosterheimar til barn som treng det omtaler utfordringane med å rekruttere nok fosterheimar. Regjeringa har som overordna mål at barn ikkje skal vente lenge på fosterheim, og at barn skal få ein fosterheim i nærmiljøet sitt. For å nå dette målet føreslår regjeringa tiltak for å leggje til rette for meir samarbeid mellom kommunar om rekruttering og oppfølging av fosterheimar, betre samarbeidet mellom Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) og kommunane om rekruttering av fosterheimar i nærområdet og å vurdere ulike typar støttetiltak for å stimulere til auke i bruken av familieråd som metode i kommunane. Regjeringa vil òg auke bruken av spesialiserte fosterheimar og styrkje arbeidet med å rekruttere fosterheimar med minoritetsbakgrunn.

Kapittel 5 Betre oppfølging av fosterheimar, barn og foreldre drøftar oppfølginga av barn i fosterheim, fosterfamiliane og foreldra til barna. Barn i fosterheim treng stabilitet og tryggleik. I dag er det for mange barn som opplever å måtte flytte frå fosterheimen på grunn av brot. Regjeringa vil gi kommunar tilbod om fag- og tiltaksstøtte og rettleiing i krevjande saker, og etablere ei etterutdanning i fosterheimsarbeid. Desse tiltaka vil gi kommunane betre føresetnader for å gi fosterforeldre den oppfølginga og støtta dei treng i oppdraget sitt.

For å leggje til rette for fleire samarbeid mellom kommunar om mellom anna oppfølging av fosterheimar vil regjeringa styrkje tilskotsordninga for kommunale læringsnettverk.

Regjeringa vil greie ut særskilde ordningar for oppfølging og rettleiing av fosterheimar som tek imot barn med ein annan kulturell og språkleg bakgrunn, for å sørge for barna bevarer ei tilknytning til den kulturelle, språklege og eventuelt religiøse bakgrunnen sin.

Regjeringa har sendt på høyring forslag om å gi barn i alle aldrar ein eigen rett til å klage på vedtak om flytting. Regjeringa føreslår òg å regulere barnevernstenesta sitt høve til å stanse samvær og å presisere moglegheiter for avlasting i barnevernsloven.

Foreldre er viktige i livet til barna også etter ei omsorgsovertaking. Regjeringa vil greie ut kva for hjelp foreldre som har barn i fosterheim, har behov for, og korleis eit styrka tilbod til foreldra bør innrettast. Regjeringa har òg sendt på høyring eit forslag om å lovfeste eit krav om å følgje opp barn og foreldre ved oppheving av vedtak om omsorgsovertaking.

Kapittel 6 Stabilitet og føreseielege rammer når barn bur i fosterheim omtaler forslag til lovendingar som har til føremål at barn skal ha det stabilt og trygt i fosterheim. Regjeringa føreslår å gi fosterforeldre større avgjerdsrett både ved fullmakt og ved at dei får direkte rett til å ta viktige avgjerder i den daglege omsorga og rett til å klage på vegner av barnet. Det vil bli utarbeidd retningslinjer for å klargjere ansvarstilhøvet mellom barnevernstenesta, fosterforeldre og foreldre. I tillegg er regjeringa i gang med å greie ut ei løysing for å gi fosterforeldre digital tilgang til tenester på vegner av fosterbarnet, der Folkeregisteret deler opplysningane.

Regjeringa har sendt på høyring forslag om å gi fosterforeldre rett til å klage på vedtak om å flytte barnet, og at barneverns- og helsenemnda skal vurdere målet om gjenforeining mellom barn og foreldre i saker som gjeld oppheving av vedtak om omsorgsovertaking. Vidare føreslår regjeringa å innføre strengare sperrefristreglar i saker om samvær og tilbakeføring, og vurdere om foreldreansvaret for barnet skal kunne overførast til fosterforeldra når barnet skal bu lenge i fosterheim.

Kapittel 7 Føreseielege økonomiske rammer for fosterforeldre handlar om økonomiske rammer for fosterforeldre, som grunnstøtte, frikjøp og pensjon. Regjeringa

meiner det må bli meir føreseieleg for fosterforeldre kva dei kan vente av økonomisk godtgjering for oppdraget, og har sendt på høyring eit forslag om å lovfeste ei plikt for kommunen til å gi godtgjering og utgiftsdekning, og godtgjering tiltenkt pensjonssparing for frikjøpte fosterforeldre. I tillegg blir det i høyringa føreslege å lovfeste at kommunen jamleg skal vurdere behovet for frikjøp. Departementet har òg bedt om høyringsinstansane sitt syn på om nivå på godtgjering og utgiftsdekning bør komme fram av rettleiande satsar i faglege tilrådingar, eller om nivået på ytingane bør regulerast i lov eller forskrift. Regjeringa vil òg gjere dei faglege tilrådingane betre kjende i kommunane og vurdere å tydeleggjere kva ansvar barnevernstenesta har for utgifter ved skadar som blir påførte fosterheimen.

Kapittel 8 Fosterheim som ettervernstilltak drøftar bruk av fosterheim som ettervernstilltak for unge over 18 år. Vedtak om omsorgsovertaking fell bort når barnet fyller 18 år og blir myndig. Dei aller fleste ungdommar har likevel behov for hjelp og støtte frå vaksenpersonar også etter at dei har fylt 18 år. At ungdommar kan bli buande i fosterheimen sin etter at dei har blitt 18 år, kan ha mykje å seie for overgangen til vaksenlivet. Regjeringa vil arbeide for at ungdommar og fosterforeldre får oppfølging og støtte i overgangen til vaksenlivet. Betre informasjon til fosterforeldre og barnevernstenesta om ettervern kan bidra til dette. Regjeringa vil òg greie ut ein rett til å bli buande i fosterheimen dersom den unge og fosterforeldra ønskjer dette, og dessutan presisere i barnevernsloven at det er den kommunen som har sett i verk tiltak før ungdommen fylte 18 år, som har ansvar for ettervern.

Kapittel 9 Veggen vidare omtaler kort utviklingsstrekk på fosterheimsområdet dei siste tiåra, kva plass fosterheimen har i omsorgstilbodet for barn, og arbeid på området som kan verke inn på bruken av fosterheim framover.

Kapittel 10 handlar om økonomiske og administrative konsekvensar av tiltak i meldinga.

2. Komiteens behandling

Komiteen avholdt 7. november 2024 en åpen høring om stortingsmeldingen. 13 instanser deltok.

Sakens dokumenter er tilgjengelige på familie- og kulturkomiteens nettsider på stortinget.no.

3. Komiteens merknader

3.1 Mål og premisser for arbeidet med meldingen

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åse Kristin Ask Bakke, Marte Eide Klovning og Mona Nilsen, fra Høyre, Turid

Kristensen og Tage Pettersen, fra Senterpartiet, Margrethe Haarr og Åslaug Sem-Jacobsen, fra Fremskrittspartiet, Silje Hjemdal, fra Sosialistisk Venstreparti, Kathy Lie, og fra Venstre, lederen Grunde Almeland, støtter regjeringens mål for fosterhjemsomsorgen slik de fremkommer i meldingen. Komiteen viser til at det beste for de fleste barn er at omsorgen blir gitt i en familie, og at fosterhjem derfor er det foretrukne tiltaket.

Hovedutfordringen er å rekruttere og å beholde nok fosterhjem, og komiteen er bekymret over at dette fører til for lang ventetid for sårbare barn og unge. I tillegg er det behov for at flere får en fosterfamilie nær sitt hjemsted, og at det rekrutteres fosterhjem i egen familie, i eget nettverk og i familier med minoritetsbakgrunn. Komiteen vil også peke på at for mange barn må flytte mellom fosterhjem, og ser positivt på at regjeringen foreslår å bidra til bedre kartlegging av barna og tettere og bedre oppfølging av det enkelte fosterhjem. Forutsigbarhet for både barnet og fosterfamilien er også av stor betydning, og vil bidra til å sikre barnet en mest mulig normal oppvekst.

Komiteen viser til at det er gjort flere endringer i rammene for fosterhjemsomsorgen de senere årene, og at det bl.a. knytter seg til barnevernsreformen, barnevernsloven og en ny juridisk vurdering av fosterhjemsavtalen. I tillegg er det gjort endringer knyttet til avgjørelser i Den europeiske menneskerettsdomstolen. Komiteen støtter dette.

Den brede innspillgjennomgangen og omfattende høringen av både aktører, interesseorganisasjoner og barn med barnevernserfaring i forbindelse med meldingen, gir – etter komiteens oppfatning – et godt og solid grunnlag for å sikre en styrking av fremtidens fosterhjem.

Komiteen har tro på at stortingsmeldingen legger grunnlaget for et godt arbeid knyttet til kvalitetsreformen i barnevernet. Komiteen er opptatt av at man på barnevernsfeltet finner gode løsninger i fellesskap, på tvers av politiske skillelinjer. Komiteen understreker at man alltid må være på søken etter politiske løsninger som er til det beste for barna, og som sikrer barns medbestemmelses-, parts- og klagerettigheter hele veien.

Komiteen viser til 15 forslag oversendt familie- og kulturkomiteen fra organisasjonene Norsk Fosterhjemsforening, SOS-barnebyer, Stiftelsen CRUX, Kirkens Bymisjon, Barnevernspedagogene i Akademikerforbundet og Barn av rusmisbrukere i forbindelse med behandlingen av stortingsmeldingen om fosterhjemsomsorgen. Komiteen mener flere av disse forslagene er gode, og at de følgelig bør løftes opp til politisk debatt når kvalitetsreformen i barnevernet skal behandles våren 2025.

Komiteen viser til høringsinnspill fra Norsk Fosterhjemsforening m.fl., der det bl.a. foreslås å:

- utrede når det inntre en rett til familieliv mellom barn og fosterfamilie og hvilke rettigheter som skal følge med denne retten
- fremme forslag om at barn i fosterhjem, uavhengig av partsstatus, skal få rett til å klage på tilbakeføringsvedtak
- fremme forslag om at fosterforeldre skal ha rett til å klage på tilbakeføringsvedtak.

Komiteen ber regjeringen vurdere disse forslagene og komme tilbake til Stortinget enten i det bebudede lovforslaget til våren, eller på annen egnet måte.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet viser til høringsnotater til komiteens høring 7. november 2024, samt ytterligere informasjon oversendt fra organisasjonene nevnt ovenfor. Dette medlem mener at mange av problemstillingene bør utredes og vurderes fremmet som endringer i lov, forskrift eller øvrig regelverk. Det gjelder spesielt:

- hvordan ettervernstilbudet kan forbedres slik at unge voksnes rett til ettervern fylles med et konkret innhold
- om Bufetat skal ha bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem
- lovfestede økonomiske rammevilkår for fosterforeldre som sikrer et minimumsnivå som gir økonomisk stabilitet og forutsigbarhet i oppdraget, samtidig som det er rom for skreddersøm
- oppfølging av Stortingets vedtak 10. juni 2021, om at regjeringen skal fremme forslag om at uføre fosterforeldre ikke får avkorting i sin uføretrygd som følge av fosterhjemsoppdraget
- retningslinjer for hvordan man kan bedre samarbeidet mellom foreldre, barnevernstjenesten og fosterhjem for å forhindre konflikter, herav rutiner for involvering av foreldre i den daglige omsorgen inspirert av engelsk praksis og Brobyggerprogrammet
- en veileder for barnevernstjenesten om hvordan man kan benytte seg av innovative boløsninger for å rekruttere og beholde flere fosterhjem og tilrettelegge for flere plasseringer i slekt og nettverk.

Komiteen viser til at barn som har behov for et hjem utenfor hjemmet, trenger ro og stabilitet, og ikke nye, skjøre relasjoner. Komiteen mener det må gjennomføres større, strukturelle grep for å rekruttere nok fosterforeldre og beholde dem. Rekrutteringen må være bredere, samtidig som det må gjøres mer attraktivt å bli fosterforelder. Komiteen mener at å styrke fosterfamiliens økonomi, sikre fosterforeldre og fosterbarn flere rettigheter og forsterke støttetiltakene rundt fosterfamiliene er viktige grep i dette arbeidet fremover.

Komiteen viser til den varslede fremleggelsen av kvalitetsreformen i barnevernet våren 2025, hvor Barne- og familiedepartementet foreslår endringer som skal styrke barns medvirkning og rettsstilling. Komiteen mener i den forbindelse at aldersgrensen for partsrettigheter for barn bør vurderes senket fra 15 til 12 år, og understreker viktigheten av barnets rett til å bli hørt. Komiteen viser til Barneombudets rapport «Blod er ikke alltid tykkere enn vann», som også anbefaler at barn bør få partsrettigheter i barnevernssaker fra de er 12 år.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til at en slik endring vil medføre at barn fra 12 år vil kunne kreve å få sin sak opp i Barneverns- og helsenemnda eller klage på avgjørelser fra nemnda. Partsrettigheter innebærer blant annet at barnet kan klage på vedtak fattet av barnevernet, både hjelpetiltak i og utenfor hjemmet, eller hvis barnet blir flyttet ut av hjemmet. Dette vil også gjelde i akutsituasjoner. Videre vil barnet få egen advokat i tvangssaker i nemnda og domstolen, og mulighet til å føre vitne på lik linje med andre parter i saken samt klage på avgjørelsene til nemnda til domstolen. Samtidig er dette alternativet supplert med en snever adgang til å begrense barnets rett til innsyn i saksdokumenter og deltakelse i nemndsmøter for å beskytte barnet mot skade.

3.2 Barn og unge i fosterhjem

Komiteen viser til at det er ulike former for fosterhjem, og at formålet uansett er å gi barn et midlertidig trygt og godt hjem. Noen fosterhjem tar imot barn på kort varsel, mens andre tar imot barn med særskilte behov. Som oftest handler det om barnets omsorgssituasjon, og i 2022 bodde 10 151 barn i fosterhjem. Komiteen har merket seg nedgangen i antall barn i fosterhjem og antall meldinger til barnevernet, undersøkelser og hjelpe- og omsorgstiltak, og at dette nå vil bli gjenstand for et forskningsprosjekt.

Dersom kommunene ikke lykkes i rekruttering av fosterhjem, har Bufetat plikt til å rettlede og å finne egne hjem. Komiteen har merket seg den manglende oppfølgingen av bistandsplikten, og ser positivt på at departementet har tatt initiativ til en ekstern gjennomgang av denne. Komiteen ser også positivt på at det nå tilrettelegges bedre for å ha oversikt over behov og kjennetegn på barn som venter på fosterhjem, og annen relevant styringsinformasjon.

Komiteen synes det er positivt at fosterhjemsmeldingen trekker fram betydningen av spesialiserte fosterhjem, og at dette er et tiltak som er ønsket og viktig. Dette er positivt fordi dette bidrar til et større mangfold av tiltak. For en del barn vil et spesialisert fos-

terhjem kunne være et godt alternativ til en institusjonsplass.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre peker på at veldig mange aktører i høringen har pekt på behovet for en bistandsplikt. Dette er imidlertid ikke foreslått av regjeringen. Disse medlemmer mener også at Bufetats bistandsplikt må utvides til også å omfatte spesialiserte fosterhjem, og ikke kun institusjonsplasser. Tilbudet om spesialiserte fosterhjem gir flere muligheter for barn og unge, samtidig som det åpner for flere valg for barnevernstjenesten. Disse medlemmer er bekymret for at spesialiserte fosterhjem ikke vil bli et tiltak som tas i bruk i større utstrekning hvis det ikke innføres en bistandsplikt.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at Bufetat skal ha bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem.»

3.3 Flere fosterhjem til barn som trenger det

Komiteen viser til at regjeringen ser på trygghet for god støtte og oppfølging, stabilitet, men også trygghet hva gjelder de økonomiske rammevilkårene, som viktigst for å kunne rekruttere tilstrekkelig med fosterhjem. Dette er i tråd med hva komiteen har erfart i kontakt med interesseorganisasjoner og i høringer.

For å lykkes bedre og hindre flyttinger viser komiteen til hvordan barneverns- og helsetjenestene nå er forutsatt å samarbeide for å gi et godt og helhetlig tilbud. Dette ser komiteen svært positivt på, og viser til at det allerede bidrar til mer målrettede tiltak.

Komiteen vil også understreke betydningen av tiltaksplanen for fosterhjemsrekruttering fra 2023 og de særskilte tiltakene knyttet til avlastning for fosterhjemsforeldrene, og at Bufetats regioner har etablert døgnbemannede hjelpetelefoner for fosterforeldre. I tillegg støttes initiativene til å rekruttere fosterhjem i barns nærmiljø.

Når det gjelder mer bruk av spesialiserte fosterhjem som alternativ til institusjon, viser komiteen til at Barnevernsinstitusjonsutvalget i NOU 2023:24 forslo at ordningen ble utviklet, tilpasset og utvidet, og at Bufetat skulle ha bistandsplikt for slike. Regjeringen viser til at flere spesialiserte fosterhjem er ønskelig, og at man derfor økte bevilgningen til Bufetat i 2023 og 2024. Dette skulle gi om lag 40 nye spesialiserte fosterhjem. Det konstateres nå at tilgangen på slike hjem er lav, og at det vil ta tid å bygge opp tilbudet. Komiteen merker seg at regjeringen vil se på andre tiltak, som å gi kommunene og ordinære fosterhjem bedre tilgang på støtte, og gjen-

nom det kunne tilby fosterhjem en innretning som ligger på riggen rundt de spesialiserte.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til omtalen av spesialiserte fosterhjem ovenfor. På bakgrunn av dette bes departementet om å sikre at kommunene kan søke Bufetat om spesialiserte fosterhjem, på lik linje med en institusjonsplass, når de har behov. Flertallet ber regjeringen utrede økonomiske, administrative og faglige konsekvenser ved å innføre en bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem, og vurdere eventuelt andre tiltak for å gjøre spesialiserte fosterhjem til et aktuelt tilbud i alle regioner. Dette med sikte på å komme tilbake til Stortinget til våren.

Komiteen vil anmode regjeringen om at det i oppfølgingen av tiltaksplanene for rekruttering av fosterhjem samarbeides med ideelle organisasjoner. Komiteen vil dessuten tilrå egne satsinger for rekrutteringsinitiativer blant likekjønnede, og også i samiske miljøer.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at barnevernstjenesten ikke kan plassere barn i et fosterhjem som har inngått avtale med en privat tjenesteyter om godtgjøring for eller innholdet i fosterhjemsoppdraget. Dette gjelder ikke fosterhjem barne-, ungdoms- og familieetaten tilbyr etter barnevernsloven § 16-3 annet ledd bokstav a og c. Disse medlemmer viser til at dette i praksis gjelder det som nå kalles spesialiserte fosterhjem, tidligere forsterkede fosterhjem/familiehjem. Bestemmelsen som begrenser kommunenes selvråderett og beslutningsmyndighet på denne måten er barnevernsloven § 15-7 fjerde ledd, vedtatt ved behandlingen av Prop. 86 L (2021–2022), jf. Innst. 391 L (2021–2022). Disse medlemmer viser til at de barna som har behov for tilbud som spesialiserte fosterhjem, som er en liten del av fosterhjemstilbudet, er de mest sårbare og vanskeligst plasserbare barna. Dette er barn som ikke har utviklet atferdsvansker eller rusproblemer, men trenger en ny omsorgsbasis som kan romme dem over tid. Det er i denne kategorien det skjer mange fosterhjemssprekker. Dette fordi fosterhjem med ordinær oppfølging og rammer ikke ser seg i stand til å gi slike barn et godt nok tilbud i en familiesammenheng.

Disse medlemmer viser til at barnevernsloven § 15-7 fjerde ledd lyder:

«Barnevernstjenesten kan ikke plassere barn i et fosterhjem som har inngått avtale med en privat tjenesteyter om godtgjøring for eller innholdet i fosterhjemsoppdraget. Dette gjelder ikke fosterhjem barne-, ungdoms- og familieetaten tilbyr etter § 16-3 annet ledd bokstav a og c.»

Disse medlemmer foreslår at denne bestemmelsen oppheves. Kommunene selv bør kunne avgjøre om og i hvilken grad de ønsker å involvere private tjenesteytere i sine tilbud.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å oppheve barnevernsloven § 15-7 fjerde ledd.»

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet viser til at når ikke kommunen selv kan inngå samarbeid med private aktører, er det kun Bufetat sine løsninger som er aktuelle. I dag er det ikke bistandsplikt for omsorgssviktede barn som ikke har utviklet atferdsvansker eller rusproblemer. De vil ikke få noe tilbud om fosterhjem, kun tilbud om institusjonsplass. Dersom bistandsplikten for denne type plasseringer blir gjeninnført, vil det allikevel være staten som skal «eie» plasseringen og bestemmer alt av rammer for barn og fosterfamilie. Med det nye avtaleverket for spesialiserte fosterhjem som kommer på nyåret, vil det bli enda mer innskjerpet, og kommunen og fosterhjemmet mister nesten alt av innflytelse på omsorgsbetingelsene til fosterbarnet de har omsorgen for. Det er også slik at Bufetat trekker stigen opp etter seg ved å lage sjablongdefinisjoner på målgruppen for spesialiserte fosterhjem som alternativ til institusjon. Dette medlem viser til at barn bor i en kommune, og så lenge kommunen har fått totalansvaret for fosterhjemsomsorgen, må den også få muligheten til å kunne velge selv hvilke tilbud barnet skal ha, og frihet til å lage avtaler med private dersom den ønsker det, og selv bestemme hvilke avtaler det skal være. En slik mulighet kan utgjøre den fleksibiliteten kommunene trenger for å gi tilbud til de mest sårbare og skadede av de barna som tas under omsorg av det offentlige.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at regjeringen i Prop. 133 L (2020–2021) foreslo å lovfeste at barnevernstjenesten ikke kan plassere barn i fosterhjem som har inngått avtale med private tjenesteytere om godtgjøringen eller innholdet i fosterhjemsoppdraget. Flertallet viser videre til at det ble vektlagt at det for barnevernstjenester som velger å benytte seg av fosterhjem tilknyttet private aktører, vil kunne bli utfordrende å ha tilstrekkelig innsikt i og påvirkningsmulighet på barnets situasjon. Videre vil det være en risiko for at barnevernstjenesten ikke klarer å følge opp barnets situasjon og behov. Årsaken er at fosterforeldrene vil kunne få en nærere relasjon til leverandøren enn til barnevernstjenesten. Fosterforeldrene vil også måtte forholde seg til flere aktører.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet, viser til at barn med minoritetsbakgrunn skal søkes gitt et fosterhjem som kan ivareta tilknytningen til deres etniske, kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn, og at tilknytningen til egen bakgrunn skal sikres gjennom andre tiltak dersom dette ikke lykkes.

Dette flertallet merker seg at manglende rekruttering av fosterhjem i minoritetsbefolkningen kan ha ulike årsaker, som lavere tillit til barnevernet, liten kunnskap om ordningen, rekrutteringskampanjer som ikke treffer, men også kravene til bolig og norskkunnskaper kan stå i veien. Samtidig viser studier at barnevernstjenesten praktiserer en mer fleksibel vurdering av kriteriene knyttet til opphold i fosterhjem i familie eller nære nettverk. Dette flertallet ser positivt på gjennomgangen av vurderingsgrunnlaget for fosterhjem og støtter at en helhetlig vurdering skal ligge til grunn for vurderingen om egnethet.

Dette flertallet er enig i behovet for en egen styrking av innsatsen for å rekruttere fosterhjem med minoritetsbakgrunn. I denne sammenheng vises eksempelvis til erfaringer fra Oslo, der lokale tros- og livssynsorganisasjoner har bidratt som samarbeidspartnere.

Komiteen viser til at det i medlemsundersøkelsen til Norsk Fosterhjemsforening i 2022 var 207 fosterforeldre som sa at de var eller hadde vært fosterforeldre for barn med minoritetsbakgrunn. Av disse var det bare 25 som hadde minoritetsbakgrunn selv. Komiteen viser også til studier som omtales i Fosterhjemsmeldingen, som viser at innvandrere jevnt over uttrykker lavere tillit til barnevernet enn andre gjør. Det er positivt at regjeringen er opptatt av en egen styrking av innsatsen for å rekruttere fosterhjem med minoritetsbakgrunn. Komiteen vil understreke behovet for både å ha god dialog om barnevernets arbeid og å samarbeide med aktuelle minoritetsmiljøer om rekruttering av fosterhjem, både i familie og nettverk.

Som et av flere bidrag til å forsterke samarbeidet, ber komiteen om at det vurderes forsøk med mangfoldskontakter i barnevernet, eventuelt etter modell fra politiet.

3.4 Bedre oppfølging av fosterhjem, barn og foreldre

Komiteen viser til at formålet med fosterhjem er å sikre barnet trygghet og stabilitet. Å hindre utilsiktede flyttinger er derfor et viktig mål. Komiteen vil i den sammenheng understreke viktigheten av god kunnskap om det enkelte barns behov, både i forbindelse med valg av fosterhjem og for mulighetene til en god oppfølging av både barnet og fosterforeldre.

Komiteen har merket seg at man nå vil prøve både familieråd og tverrfaglig innsats m.m. for å bidra til færre flyttinger. I dette arbeidet vurderes også at barn skal kunne klage på en avgjørelse fra barnevernet som innebærer flytting. Komiteen støtter regjeringens ønske om å styrke de kommunale læringsnettverkene som kommunene har initiert, og ser at disse også kan bidra til å kompensere for ulike forhold knyttet til kompetanse, erfaring og kapasitet i kommunene. I tillegg ser komiteen positivt på at Bufetat i større grad støtter opp om kommunenes arbeid med fosterhjem, og at fosterhjem gis forsterket hjelp og støtte fra etaten. Dette gjelder også tiltak som i dag er reservert for barn som bor hjemme, på institusjon eller i spesialiserte fosterhjem.

Komiteen ønsker å styrke samarbeidet mellom foreldre, barnevernstjenesten og fosterhjem for å forhindre konflikter, og med mål om et forutsigbart, trygt og vellykket fosterhjemsopphold. Komiteen understreker behovet for å styrke dette arbeidet, og har merket seg at regjeringen vil vurdere ulike støttetiltak som kan bidra til konfliktløsning, herunder en nøytral tredjepart som eksempelvis familierådskoordinatorer. Komiteen har også merket seg arbeidet med å utvikle gode avlastningstiltak til beste for barna og støtter opp om dette.

Komiteen viser til målet om å styrke rekrutteringen av fosterhjem der familien har den samme kulturelle bakgrunn. Det vises også til omtalen av Proba samfunnsanalyses studie av barn med minoritetsbakgrunn i barnevernstjenesten fra 2017. Komiteen støtter at det legges til rette for særskilte ordninger knyttet til fosterhjem, der familier tar imot barn med en annen kulturell og språklig bakgrunn.

Komiteen har merket seg at det fortsatt er behov for å innrette et styrket og godt tilbud til foreldre til barn i fosterhjem, og at dette arbeidet er svært krevende.

Komiteen har også merket seg at regjeringen jobber med et lovforslag knyttet til oppheving av vedtak om omsorgsovertaking, for bedre oppfølging av barn og foreldre.

Komiteen viser til at regjeringen ser behov for endringer i vurderingen av samvær, og at muligheten til å stanse samvær som er fastsatt av barneverns- og helsenemnda eller domstolen, er en del av dette. Komiteen støtter at det grunnleggende premisset for samvær er at det skal være til beste for barnet, og at barnet har rett til å medvirke i spørsmål om samvær. Det vises til at det er barneverns- og helsenemnda som alene fastsetter omfanget av samvær og at loven ikke åpner for at barnevernstjenesten eksempelvis kan avgrense samværsretten før nemnda eventuelt gjør et nytt vedtak. Kun nødrett uten klare kriterier kan benyttes av barnevernstjenesten i slike tilfeller. Komiteen ser fram til resultatene av regjeringens initiativ for å tydeliggjøre og

lovregulere barnevernstjenestens mulighet til å gripe inn i samvær der dette er til barnets beste.

Komiteen ser på oppfølgingen av regjeringens forslag som avgjørende viktig for rekruttering og muligheten for å gi barn stabile og trygge fosterhjem, med tilgang til de samme tjenester og tilbud som andre barn.

Komiteen viser til at det i enkelte sammenhenger er utfordringer knyttet til vergeansvaret for fosterbarn. For eksempel skal verge varsles og gis anledning til å delta i politiavhør.

I en konkret sak var det klart at verken fosterforeldrene eller barnevernet, som via rettslig beslutning hadde overtatt omsorgen for barnet, hadde noe vergeansvar. Vergeansvaret lå igjen hos mor.

Komiteen viser til at det kan virke som at lovverket ikke ivaretar fosterbarns trygghet i situasjoner hvor foreldre åpenbart ikke bør være verge. Det kan da stilles spørsmål om vi i dag klarer å ivareta fosterbarns beste hva gjelder vergespørsmål.

Komiteen imøteser at regjeringen gjør en vurdering av lovverk og praktisering av vergespørsmål for fosterbarn.

3.5 Stabilitet og forutsigbare rammer når barn bor i fosterhjem

Komiteen ser at det uttrykkes betydelige utfordringer knyttet til ansvarsdelingen slik den i dag er regulert mellom barnevernstjenesten, foreldre og fosterforeldre. Komiteen støtter regjeringens syn på at det som regel vil være best for alle parter at fosterforeldre kan ta avgjørelser som påvirker hverdagen til barnet, uten å måtte gå om barnevernstjenesten, og avventer forslag til endring i barnevernsloven. Komiteen støtter også arbeidet for å gi fosterforeldre større avgjørelsesmyndighet på områder som krever lovendringer, knyttet til helsehjelp, barnehage og opplæring.

Komiteen viser til at flytting fra fosterhjem av og til kan være nødvendig, til tross for at dette er belastende og til tross for uenighet. Komiteen støtter regjeringens forslag om å gi fosterforeldre utvidet klagerett, og at det også gis klagerettigheter for alle barn, uavhengig av alder, i slike saker.

I likhet med regjeringen ser komiteen det som viktig at fosterforeldre får tilgang til digitale tjenester på vegne av barna, og støtter at arbeidet for at realisering av dette prioriteres.

Komiteen viser til at en omsorgsovertakelse er ment å være midlertidig, og at gjenforening med foreldrene er målet. Videre vises det til at barnevernstjenesten systematisk og regelmessig skal vurdere behovet for endringer i barnevernstiltaket, eller om vedtaket om omsorgsovertaking kan oppheves. Komiteen har merket seg at regjeringen arbeider med et forslag om å tydeliggjøre dette oppfølgingsansvaret, og i forbindelse

med endringer i barnevernsloven vurdere tiltak som skal gi barnet mer ro og stabilitet. Dette kan dreie seg om redusert omfang av samvær, adopsjonsmuligheter og overføring av foreldreansvar, og også vurdering av målet om gjenforening, noe som kan gi økt forutsigbarhet for foreldre og barn.

Komiteen viser til at stadige nemnds- og rettsprosesser kan skape utrygghet for barnet, og at regjeringen er kommet til at det kan være grunn til å endre reglene om hvor ofte foreldre kan fremme sak om å oppheve vedtak om omsorgsovertaking og om samvær. Komiteen støtter behovet for en slik vurdering.

Komiteen registrerer at regjeringen har til vurdering om foreldreansvaret kan overføres til fosterforeldrene for en mindre gruppe barn i fosterhjem, samtidig som man mener at adopsjon fortsatt bør være det primære tiltaket ved overføring av foreldreansvar. Dette som del av den samlede innsatsen for å bidra til en tryggere og mer forutsigbar oppvekst for barna.

Komiteen viser til høringsinnspill fra flere, der de blant annet foreslår at tersklene for når barnevernet kan stanse samvær, senkes. I tillegg at barn – uavhengig av partsstatus – skal kunne stanse samvær i inntil åtte uker, jf. dansk modell, og at det på samme måte som i svensk modell skal være en tidsramme på to år for når barnevernstjenesten senest skal vurdere andre tiltak for å skape rom og stabilitet for barn i fosterhjem.

Komiteen vil be regjeringen å vurdere dette i forbindelse med det pågående lovarbeidet og kvalitetsreformen og understreke at dette må skje med utgangspunkt i barns beste.

Komiteen viser til Barneombudet, som i sin høringsuttalelse skriver at barn i snitt har fått mer samvær etter dommene i EMD. Slik det er beskrevet i meldingen, er det «bekymring for om det blir gjort konkrete nok vurderingar av kva som er best for barnet ved fastsetjing av samvær». Dette er en bekymring Barneombudet deler.

Komiteen viser til at Barneombudet videre skriver at de ikke er kjent med ny kunnskap som tilsier at en slik økning i samværet er til barnets beste, og er bekymret for at andre hensyn har fått veie tyngre enn dette, på tross av forpliktelsene i barnekonvensjonen. Det er avgjørende at samvær fastsettes til barnets beste og ikke fører til merbelastning for barn som allerede har opplevd omsorgssvikt. Flere barn opplever at de er tvunget til samvær, og beskriver at samværet både fortsatte og økte mot deres vilje. En del fosterforeldre og barnevernstjenester beskriver også at barna nå må «tåle mer» enn tidligere. Rundt 30 pst. av fosterforeldrene i fosterhjemsundersøkelsen svarer at de opplever press fra barnevernstjenesten til å ha samvær som er skadelig.

Komiteen viser til at Barneombudet i sitt hørings svar til kvalitetsreformen har ment at terskelen for når barnevernstjenesten kan avbryte samvær, er lagt for

høyt. Samvær bør kunne stanses der barnet er tydelig på at hen ikke ønsker samvær.

Komiteen deler denne bekymringen og fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan man kan senke terskelen for at barnevernet kan stanse samvær som ikke er til barnets beste.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, mener det er viktig for barn i fosterhjem sin rettsikkerhet at fosterforeldre også får rett til å klage på flyttevedtak som gjelder tilbakeføring. Når fosterforeldre står svakt, står også barnet svakt. Heller ikke fosterbarnet har klagerett på vedtak om tilbakeføring der barnet er under alder for partsrettigheter. «Stavanger-saken» viser hvor svak rettsikkerhet barnet har: en elleve år gammel jente som hadde bodd nærmere ti år i fosterhjem, ble mot sin vilje tilbakeført til en far hun hadde hatt lite samvær med og ikke kjente. Barnets mening ble ikke tillagt vekt og kommunen sviktet ivaretagelse av barnets beste, slik at saken ikke ble overprøvd i rettsapparatet.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan man kan styrke partsrettighetene til fosterbarn og fosterforeldre ved flytting og/eller tilbakeføring.»

3.6 Forutsigbare økonomiske rammer for fosterforeldre

Komiteen viser til at kommunene har fått det helhetlige faglige og økonomiske ansvaret for ordinære fosterhjem, og dermed også utgifter til godtgjøring og oppfølging av barn og fosterfamilie, og videre at dette gir rom for fleksibilitet og individuell tilpassing ut fra behovene. Komiteen viser også til at regjeringen mener at forutsigbare økonomiske rammer har mye å si for fosterhjemmene, og at det foreslås tiltak som vil gi bedre og mer forutsigbare økonomiske rammevilkår.

Godtgjøringen består i hovedsak av en grunnstøtte og utgiftsdekning. Grunnstøtten gir opptjening av alderspensjon og trygderettigheter, og Bufdir har laget faglige tilrådingene som grunnlag for økonomiske rammevilkår. KS har laget rettleidende satser.

Komiteen viser til at økonomi fremstår som et hinder for rekruttering av fosterhjem, og at bl.a. Barneombudet tilrår å lovfeste rammene, og viser til ulikheter i utgiftsdekning og godtgjørelse sammen med manglende forutsigbarhet og tap av pensjonsrettigheter. Videre viser komiteen til at regjeringen er i ferd med å utarbeide et forslag om å lovfeste plikt for barnevernstjenesten til å yte godtgjøring og utgiftsdekning til ordinære

re fosterhjem. I denne sammenheng reises det spørsmål om hvorvidt regulering av ytelsene bør knyttes til et minstenivå. I tillegg vurderes en mulig lovfesting av en plikt for barnevernstjenesten til jevnlig å vurdere behovet for frikjøp av fosterforeldrene. Komiteen har også merket seg at regjeringen vil legge opp til å kompensere kommunene for pensjonssparing, som svarer til 5 pst. av dagens frikjøpsbeløp.

Komiteen viser til at regjeringen vurderer en tydeliggjøring av kommunenes ansvar ved skader i fosterhjem, og at man slik vil sørge for mer forutsigbarhet.

Komiteen viser til at de økonomiske rammebetingelsene er viktige for både rekruttering og for å beholde eksisterende fosterhjem. Komiteen ser fram til resultatene av det pågående arbeidet med dette.

Komiteen ber regjeringen om å raskt følge opp Stortingets vedtak av 10. juni 2021, om at regjeringen skal fremme forslag om at uføre fosterforeldre ikke får avkorting i sin uføretrygd som følge av fosterhjemsopdraget.

3.7 Fosterhjem som ettervernstiltak

Komiteen viser til at regjeringen vurderer å utvide retten til å bli boende i fosterhjemmet, dersom både ungdommen og fosterhjemmet ønsker det, og at dette i så fall vil bli et alternativ som ettervernstiltak. Komiteen ser positivt på at arbeidet for tidlig involvering og avklaring av ønsker og muligheter for ettervern styrkes, og også at ettervern som eget fag ble et tilbud fra høsten 2023. Komiteen har også merket seg at det er behov for å tydeliggjøre ansvarsreglene for ettervern.

Komiteen viser til at det stadig er gjennomført forbedringer i ettervernstilbudet, og at aldersgrensen for slikt ettervern er hevet fra 23 til 25 år. Komiteen støtter de nye initiativene i ettervernsarbeidet, og konstaterer at fosterhjem er sentrale som tiltak.

3.8 Veien videre

Komiteen viser til at fosterhjem lenge har vært det foretrukne tiltak når barn ikke kan bo med foreldrene, og at det fortsatt er det. Samtidig er fosterhjem en knapphetsressurs. Det vises videre til oppfatningen av at denne gruppen barn har større behov enn før. Komiteen har merket seg at regjeringen har nedsatt en gruppe som skal vurdere nye tilbud til barn som må bo utenfor hjemmet.

Komiteen viser til at barnevernsreformen, som trådte i kraft 1. januar 2022, hadde som mål å styrke forebyggende tiltak. Dersom kommunene lykkes med dette, sammen med et godt samarbeid kommunale tjenester imellom, kan behovet for at barn flytter ut fra hjemmet, reduseres.

Komiteen har merket seg at regjeringen ønsker og jobber videre med at kommunene skal kunne tilby

botiltak med heldøgns bemanning som et frivillig, samtykkebasert hjelpetiltak. Dette skal kunne tilbys ungdom som ikke har komplekse behov, og som ikke ønsker å bo i fosterhjem eller institusjon. Det arbeides også videre med oppfølging av Barnevernsinstitusjonsutvalget, og en egen strategi for institusjonstilbudet, som ble lansert våren 2024.

3.9 Økonomiske og administrative konsekvenser

Komiteen har merket seg at forslaget om en pensjonssparing for fosterforeldre er estimert til om lag 130 mill. kroner i merutgifter for kommunene, som regjeringen legger opp til å kompensere basert på en pensjonssparing tilsvarende 5 pst. av frikjøpsbeløpet. Komiteen konstaterer dessuten at regjeringen vil komme tilbake til konkretiseringen av økonomiske og administrative konsekvenser i de årlige budsjettframleggene for Stortinget.

4. Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å oppheve barnevernsloven § 15-7 fjerde ledd.

Forslag fra Høyre og Venstre:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at Bufetat skal ha bistandsplikt for spesialiserte fosterhjem.

5. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I og III fremmes av en samlet komité.

Komiteens tilråding II fremmes av medlemmene i komiteen fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan man kan senke terskelen for at barnevernet kan stanse samvær som ikke er til barnets beste.

II

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan man kan styrke partsrettighetene til fosterbarn og fosterforeldre ved flytting og/eller tilbakeføring.

III

Meld. St. 29 (2023–2024) – Fosterheim – ein trygg heim å bu i – vedlegges protokollen.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 17. desember 2024

Grunde Almeland

leder

Mona Nilsen

ordfører

